

NOTAT

26. februar 2019

POLITISK STÅSTED OG FRAMING AFGØRENDE FOR HOLDNINGER TIL EU-FORBEHOLD

Kontakt:

Ph.d.-studerende, Karsten Tingleff Vestergaard

+45 26 70 52 25

ktv@thinkeuropa.dk

RESUME: Danskernes opbakning til EU-forbeholdene er stærkt afhængig af, om folk bliver bedt om at tage stilling til at "deltage" i et samarbejde eller om at "afskaffe" et forbehold. En ny måling, som YouGov har gennemført for Tænketanken EUROPA, viser endvidere, at vælgerne reagerer vidt forskelligt på de varierende formuleringer alt efter, om de opfatter sig selv som tilhørende venstre- eller højrefløjen.

Generelt er højreorienterede mest påvirkelige ift. formuleringer, når det gælder forsvarsforbeholdet, mens danskerne, der placerer sig på den politiske midte af højre-venstreskalaen, er mest påvirkelige, når det gælder retsforbeholdet. Ingen af de ideologiske grupper bliver dog påvirket når det gælder euro-samarbejdet, som fremstår som det stærkest forankrede af de tre forbehold.

At sprogbruget har en signifikant betydning for danskernes holdning – når det angår retsforbeholdet og forsvarsforbeholdet – indikerer, at vinklingen af spørgsmålet om de danske forbehold kan få betydning i en debat forud for en eventuel afstemning.

HOVEDKONKLUSIONER:

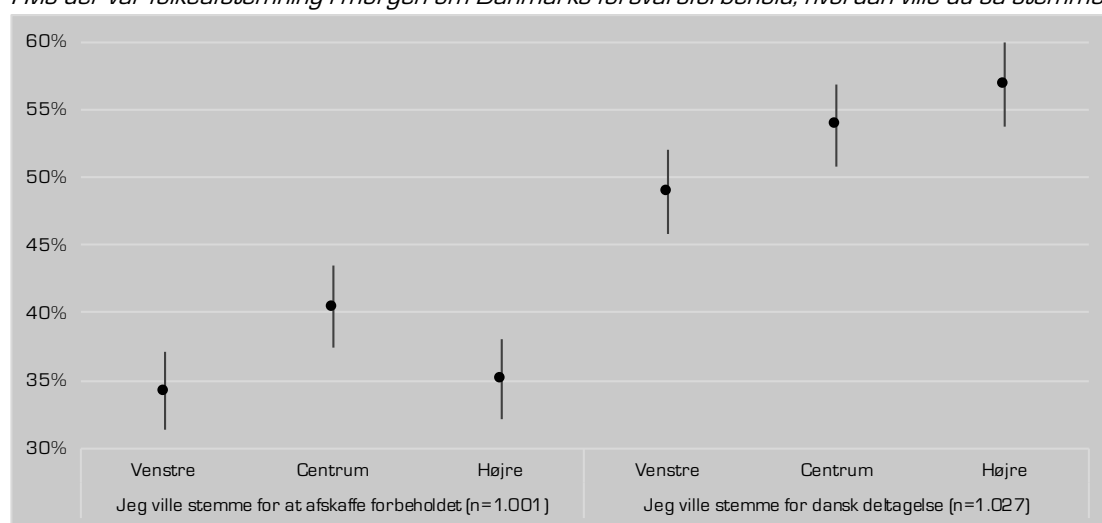
- Højreorienterede er de mest påvirkelige af sprogbrug, når det angår forsvarssamarbejdet. Opbakningen til et opgør med forbeholdene stiger med 22 procentpoint blandt dem, der placerer sig på højrefløj, hvis man spørger til dansk "deltagelse" frem for "afskaffelse" af forbeholdet.
- Stigningen blandt højreorienterede er signifikant større end blandt dem, der placerer sig på venstrefløj eller på den politiske midte.
- Mht. forsvarsforbeholdet er højrefløj signifikant mere positive over for dansk deltagelse end venstrefløj og marginalt mere positive end dem, der placerer sig på den politiske midte.
- Mht. retsforbeholdet, er det kun de danskere, som placerer sig centralt på højre-venstreskalaen, der ændrer deres holdning signifikant ved en ændring i sprogbruget. Midtervælgerne er 12 pct. mere positive, når de bliver spurgt om at deltage i samarbejdet på området for retlige og indre anliggender, frem for at afskaffe forbeholdet.
- Hverken venstre-, centrum eller højreorienterede bliver påvirket i deres holdning til euro-forbeholdet, når de bliver spurgt om dansk deltagelse frem for afskaffelse af forbeholdet. Her er venstre- og højreorienterede konsekvent mindre positive end vælgere på midten.
- For både retsforbeholdet og forsvarsforbeholdet er danskerne altså generelt mere positive, når de bliver spurgt om deres holdning til at deltage i samarbejdet frem for at afskaffe forbeholdet. Men ift. euro-forbeholdet er der ingen signifikant forskel.
- Det tyder på at euroforbeholdet har den stærkeste forankring i befolkningen. Det kan skyldes, at konsekvensen ved at deltage i euro-samarbejdet synes ganske konkret og håndgribelig – euroen erstatter kronen – mens betydningen af at opgive forbeholdene på forsvars- og det retslige område er mere løs.

Danskernes opbakning til EU-medlemskabet er høj, men en række målinger inden for det seneste år dokumenterer ligeledes, at opbakningen til at afskaffe et eller flere af de danske forbehold er ganske lav.¹ Dog synes der at være en tendens mht. forsvarsforbeholdet, hvor flere og flere ønsker at afskaffe det.²

Bag disse overordnede tendenser gemmer sig væsentlige nuancer i danskernes holdninger til forbeholdene. Opfattelsen af forbeholdene varierer f.eks. meget afhængigt af folks politiske selvopfattelse. Hertil kommer, at ordvalg ser ud til at være helt afgørende for modstanden eller opbakningen til EU-samarbejdet på udvalgte områder. Tænketanken EUROPA har tidligere offentliggjort tal for, hvordan vinkling af spørgsmål kan have stor betydning for danskernes holdninger til EU.³ Men har det lige stor betydning for alle danskere, eller er der nogle, der bliver mere påvirket end andre?

Figur 1. Højre- og venstreorienterede ser forskellig på forsvarsforbeholdet

Hvis der var folkeafstemning i morgen om Danmarks forsvarsforbehold, hvordan ville du så stemme?

Note: Vægtede gennemsnit med 95 procents konfidensinterval (n=2.028). Procentandelen angiver andelen, der ville 'stemme for' ift. dem, der ville 'stemme imod', 'ville stemme blankt', 'ikke ville stemme' eller har svaret 'ved ikke'. Andelen kan derfor ikke ses som udtryk for, hvordan en afstemning ville falde ud. **Kilde:** YouGov for Tænketanken EUROPA, januar 2019.

I figur 1 fremgår danskernes holdning til forsvarsforbeholdet. De tre første punkter viser opbakningen til at afskaffe forsvarsforbeholdet blandt dem, der placeret sig selv som venstre-, centrum og højreorienteret. Den vertikale linje angiver den

¹ Danskerne vil ikke af med EU-forbeholdene, Altinget, 31. maj 2018, <https://www.altinget.dk/eu/artikel/danskerne-vil-ikke-af-med-eu-forbeholdene>.

² Vælgenes opbakning til forsvarsforbeholdet smuldrer, Altinget, 5. februar 2019, <https://www.altinget.dk/artikel/vaelgenes-opbakning-til-forsvarsforbeholdet-smuldrer>.

³ Suveræne Danmark – Danskernes fortællinger om EU og suveræniteten, Tænketanken EUROPA, september 2017: <http://thinkeuropa.dk/vaerdier/suveraene-danmark>.

statistiske usikkerhed. De tre næste punkter viser opbakningen for dansk deltagelse blandt dem, der placerer sig selv som venstre-, centrum og højreorienteret (se bilag 1 for uddybning af højre-venstreskala og bilag 2 for metodebeskrivelse).

Det fremgår tydeligt, at danskerne på tværs af ideologiske præferencer er mere positive over for et opgør med forsvarsforbeholdet, når de bliver spurgt om dansk "deltagelse" i et europæisk forsvarssamarbejde ift. "afskaffelse" af det danske forsvarsforbehold. Det kan skyldes, at afskaffelse af forbeholdet kan opfattes som et større indgreb mod dansk selvbestemmelse end dansk deltagelse i et europæisk samarbejde. Når et forbehold "afskaffes", opleves det som at miste noget, man allerede har. Men når man bliver spurgt om dansk deltagelse, vindes noget, som man ikke allerede har.

Særligt interessant er det, at forskellen er større blandt dem, der placerer sig selv på højrefløjens ift. dem, der placerer sig selv på venstrefløjens eller centralt på højre-venstreskalaen. Blandt de venstreorienterede stiger opbakningen med 15 procentpoint (fra 34 til 49 pct.), hvis formuleringen "stemme for dansk deltagelse" erstatter formuleringen "stemme for afskaffelse af forbeholdet". Samme variation får opbakningen til at stige med 14 procentpoint (fra 40 til 54 pct.) blandt danskerne, der placerer sig i centrum på højre-venstreskalaen, mens det får opbakningen til at stige med 22 procentpoint blandt de højreorienterede (fra 35 til 57 pct.).

Danskerne er altså generelt mere positive over for det europæiske forsvarssamarbejde, når der er tale om deltagelse fremfor afskaffelse af forbeholdet. Der er dog stor forskel ift., i hvilken grad variationen i formuleringen påvirker venstre-, centrum og højreorienterede. De danskere, der selv placerer sig på den politiske højrefløj, bliver betydeligt mere positive over for forsvarssamarbejdet ift. dem, der placerer sig på venstrefløjens og i centrum – når der tales om deltagelse i samarbejdet, frem for afskaffelse af vores forbehold. Tilmed er de signifikant mere positive over for at deltage i forsvarssamarbejdet end venstrefløjens, og marginalt mere positive end de danskere, der placerer sig på den politiske midte.

Ser man på vælgerne hos partierne er der en markant stigning hos både Socialdemokraternes (34 til 59 pct.) og Venstres (42 til 68 pct.) vælgere. Enhedslistens vælgere bliver ikke signifikant påvirket af ordvalget (32 til 34 pct.), mens vælgerne hos Dansk Folkeparti (19 til 38 pct.) tegner sig for den største procentvise forskel.

Centrumvælgere er mest påvirkelige

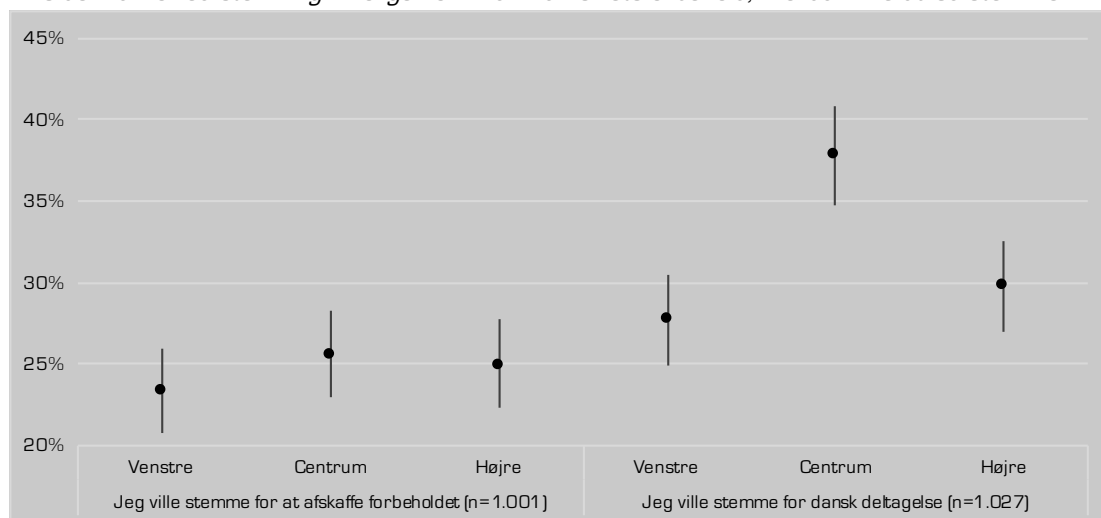
Figur 2 viser danskernes holdning til retsforbeholdet. Den generelle opbakning til at afskaffe forbeholdet og til dansk deltagelse er lavere end det er tilfældet for forsvarsforbeholdet og modsat for retsforbeholdet, hvor alle de ideologiske grupper er mere positive over for at deltage i samarbejdet ift. afskaffelse af forbeholdet, er det kun danskerne, der placerer sig centralt på højre-venstreskalaen, der bliver påvirket af variationen af svarmulighederne.

Kun blandt de danskere, der placerer sig centralt på højre-venstreskalaen, stiger opbakningen til at deltage i det europæiske samarbejde fremfor at afskaffe forbeholdet signifikant med 12 procentpoint (fra 26 til 38 pct.). Den gennemsnitlige opbakning blandt de danskere, der placerer sig på venstrefløj, stiger med 5 procentpoint (fra 23 til 28 pct.). Blandt dem, der placerer sig på højrefløj, stiger opbakningen med 5 procentpoint (fra 25 til 30 pct.). For ingen af befolkningsgrupperne er dette dog en statistisk signifikant stigning, da stigningen falder inden for den statistiske usikkerhed.

Højre- og venstreorienterede er altså markante modstandere af indførelse af euroen, uanset om der er tale om at afskaffe forbeholdet eller deltage i samarbejdet.

Figur 2. Formulering flytter især centrumvælgere

Hvis der var folkeafstemning i morgen om Danmarks retsforbehold, hvordan ville du så stemme?

Note: Vægtede gennemsnit med 95 procent konfidensinterval (n=2.028). Procentandelen angiver andelen, der ville 'stemme for' i forhold til dem, der ville 'stemme imod', 'ville stemme blankt', 'ikke ville stemme' eller har svaret 'ved ikke'. Andelen kan derfor ikke ses som udtryk for, hvordan en afstemning ville falde ud. **Kilde:** YouGov for Tænk tanken EUROPA, januar 2019.

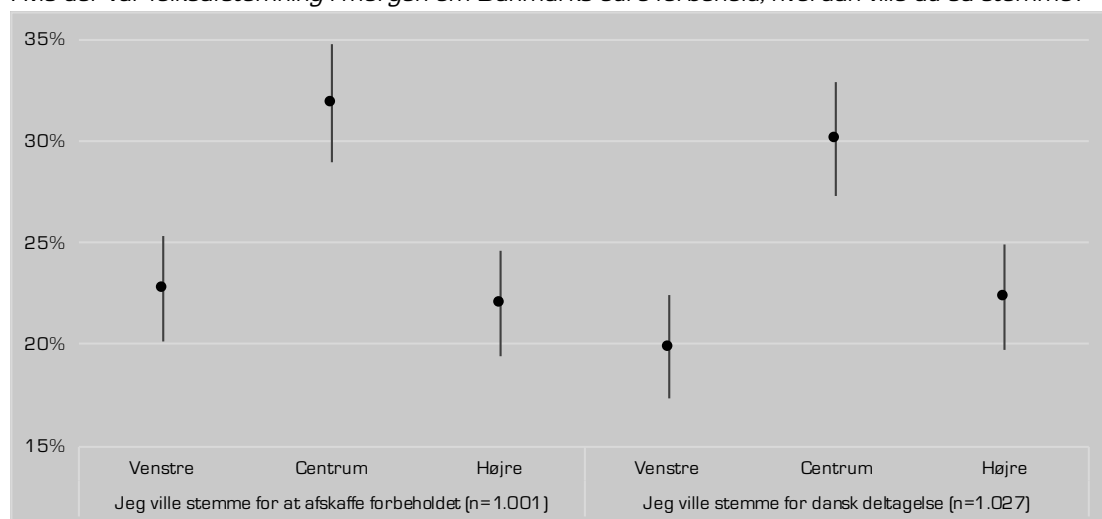
Danskerne er ikke påvirkelige når det angår euroforbeholdet

Figur 3 viser danskernes holdning til euroforbeholdet. Danskere, der placerer sig i centrum ift. højre-venstreskalaen, er mere positive over for både at afskaffe det danske euroforbehold og deltage i eurosamarbejdet. For danskerne, der placerer sig på højrefløj, er opbakningen 3 procentpoint lavere til at deltage i samarbejdet (fra 23 til 20 pct.). Og for danskerne, der placerer sig centralt på højre-venstreskalaen, er opbakningen 2 procentpoint lavere til at deltage i samarbejdet ift. at afskaffe forbeholdet (fra 32 til 30 pct.), mens der er mindre end 1 procent forskel på opbakningen til at deltage i samarbejdet og afskaffe forbeholdet blandt højre-orienterede.

Den befolkningsmæssige opbakning er lavere for deltagelse i eurosamarbejdet og afskaffelsen af forbeholdet end for de rets- og forsvarsforbeholdet. Kun 23 procent ønsker at afskaffe forbeholdet, mens 21 procent ønsker dansk deltagelse i eurosamarbejdet.

Figur 3. Ordvalg ikke afgørende for euroforbeholdet

Hvis der var folkeafstemning i morgen om Danmarks euro-forbehold, hvordan ville du så stemme?

Note: Vægtede gennemsnit med 95 procent konfidensinterval (n=2.028). Procentandelen angiver andelen, der ville 'stemme for' i forhold til dem, der ville 'stemme imod', 'ville stemme blankt', 'ikke ville stemme' eller har svaret 'ved ikke'. Andelen kan derfor ikke ses som udtryk for, hvordan en afstemning ville falde ud. **Kilde:** YouGov for Tænketanken EUROPA, januar 2019.

Målingen viser, at euroforbeholdet er det stærkest forankrede af de tre forbehold. Det er ikke muligt på baggrund af denne analyse at konkludere, hvad dette skyldes. En mulig forklaring kan dog være, at danskerne har nemmere ved at visualisere, hvilke konkrete konsekvenser det vil have at deltage i eurosamarbejdet – at den danske krone erstattes af euroen – mens det kan være sværere at visualisere,

hvad det konkret vil betyde at deltage i forsvars- og det retslige samarbejde. Kronen er for mange et symbol på suverænitæt og national identitet.

At sprogbruget har en signifikant betydning for danskernes holdning – når det angår retsforbeholdet og forsvarsforbeholdet – indikerer, at vinklingen af spørgsmålet om de danske forbehold kan få betydning i en debat forud for en eventuel afstemning.

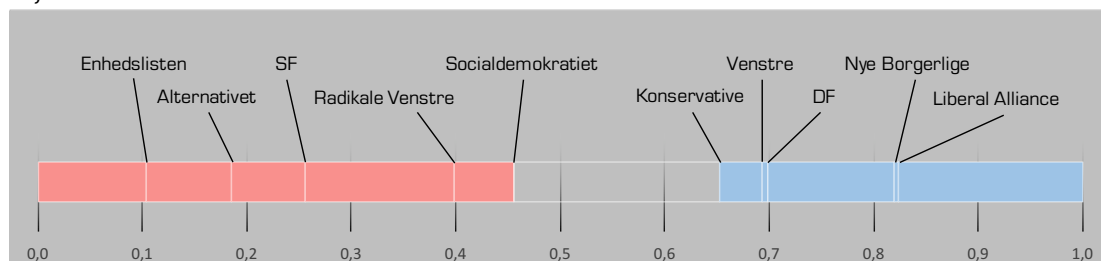
Bilag 1: Partiernes placering på baggrund af befolkningens placering på højre-venstreskalaen

Figur 4 viser fordelingen af de politiske partier på højre-venstreskalaen på baggrund af den gennemsnitlige placering af de personer, der stemte på hvert parti ved Folketingsvalget i 2015. Partiernes placering viser – om end ikke så overraskende – at personer der placerer sig selv til venstre for midten også typisk stemte på partier i rød blok, mens personer der placerede sig selv til højre for midten også typisk stemte på partier i blå blok.

Selvom højre-venstreplacering er en forsimpning af ideologisk overbevisning viser figur 4 altså, at det er en meningsfuld distinktion i forhold til partivalg. Det betyder imidlertid ikke, at det ikke er muligt at opfatte sig selv om meget højreorienteret og stemme på Socialdemokratiet – eller som meget venstreorienteret og stemme på Dansk Folkeparti.

Figur 4. Partiernes placering på højre-venstreskalaen på baggrund af vælgernes gennemsnitlige placering

'Hvem stemte du på ved Folketingsvalget 2015' & 'Hvor vil du placere dig selv på en traditionel politisk højre-venstre skala?'

Note: Vægtede gennemsnit (n=2.028). 0,0 svarer til at alle opfatter sig som venstreorienteret, mens 1,0 svarer til at alle opfatter sig som højreorienteret. **Kilde:** YouGov 2019.

Ser man udelukkende på økonomiske præferencer, vil man nok forvente at partier som Liberal Alliance ville være placeret længere mod højre og Dansk Folkeparti ville være placeret længere til venstre. Hvis man modsat udelukkende fokuserede på kulturelle præferencer, ville Dansk Folkeparti forventeligt være placeret længere til højre, mens Radikale Venstre formentligt ville være placeret længere til venstre.^{4,5}

Det betyder, at en opdeling i danskerne på baggrund af deres værdipolitiske og fordelingspolitiske overbevisning kunne have resulteret i endnu mere markante

⁴Her er det nye politiske kompas', Altinget.dk, 26. september 2016: <https://www.alinget.dk/artikel/det-nye-politiske-kompas>.

⁵'Kenneth Thue: Mener partierne og deres vælgere det samme?', Altinget.dk, 21. november 2017: <https://www.alinget.dk/artikel/kenneth-thue-mener-partierne-og-deres-vaelgere-det-samme>.

forskelle i effekten af spørgsmålsformuleringen blandt de venstre- og højreorienterede.

Den del af befolkningen, der placerer sig på venstrefløjen, har altså størst tilbøjelighed til at have stemt på Enhedslisten, Alternativet, SF og Socialdemokratiet, mens tilbøjeligheden til at stemme på højreorienterede partier som Liberal Alliance, Konservative, DF og Venstre er begrænset. Modsat har den del af befolkningen, der placerer sig på højrefløjen, den største tilbøjelighed til at stemme på Liberal Alliance, Nye Borgerlige, Konservative, DF og Venstre, mens tilbøjeligheden til at stemme på Enhedslisten, Alternativet, SF og Socialdemokratiet er begrænset. Den del af befolkningen, der placerer sig centralt på skalaen, har størst tilbøjelighed til at have stemt på Radikale, Socialdemokratiet, Konservative og Venstre.

Bilag 2: Sådan har vi gjort

I en survey med 2.028 besvarelser, er respondenterne blevet tilfældigt fordelt i to grupper. Med over 1.000 besvarelser i hver gruppe, er der altså tale om to nærmest identiske grupper, som begge er repræsentative for den danske befolkning. Der er altså tale om et eksperimentelt design, hvor de to grupper der sammenlignes er nærmest identiske, bortset fra den måde de spørges på. Det betyder, at variationen i besvarelser kan tilskrives måden der spørges på.

De to tilfældigt udvalgte og repræsentative udsnit af den danske befolkning er blevet stillet det samme spørgsmål vedrørende deres stemme i tilfælde af en dansk afstemning om Danmarks EU-forbehold. Svarmulighederne for de to befolkningsgrupper varierede i ordlyden. For befolkningsgruppe 1 varierede svarmulighederne i forhold til at afskaffe eller beholde forbeholdet, mens svarmulighederne for befolkningsgruppe 2 varierede i forhold at være for eller imod dansk deltagelse. Da fordelingen af danskerne i de to grupper er tilfældige og grupperne dermed nærmest identiske er det kun variationen i svarmuligheder der har indflydelse på fordelingen af respondenter.

Hvis der var folkeafstemning i morgen om Danmarks EU-forbehold, hvordan ville du så stemme? Danmarks EU-forbehold omhandler retlige og indre anliggender, forsvarssamarbejde og den fælles mønt, euroen.

Befolkningsgruppe 1 (n=1.001):

'Jeg ville stemme for at afskaffe forbeholdet'
 'Jeg ville stemme for at beholde forbeholdet'
 'Jeg ville ikke stemme'
 'Jeg ville stemme blankt'
 'Ved ikke'

Befolkningsgruppe 2 (n=1.027):

'Jeg ville stemme for dansk deltagelse'
 'Jeg ville stemme imod dansk deltagelse'
 'Jeg ville ikke stemme'
 'Jeg ville stemme blankt'
 'Ved ikke'

Spørgsmålet er blevet gentaget for 'Den fælles mønt, euroen', 'Retlige og indre anliggender' og 'Forsvarssamarbejdet'.